Corona trekt breuklijnen in het land

Posted on 11 april 2020 by Coen de Jong

De Corona-crisis maakt van haarscheurtjes in onze maatschappij razendsnel breuklijnen. Nu we volgens het Centraal Plan Bureau waarschijnlijk vijf procent of meer economische krimp gaan meemaken zijn spanningen onvermijdelijk. Over de ongelijkheid op de arbeidsmarkt, onze privacy en bewegingsvrijheid, het klimaatbeleid, het immigratie- en vluchtelingendebat, het beroep op Europese solidariteit. Niets minder dan het sociale contract tussen de Nederlandse overheid en de Nederlandse burgers staat op het spel. Hieronder voorbeelden van breuklijnen waarover politiek en maatschappelijk gedoe gaat komen.

1. Wie betaalt de rekening?

Reflexmatig schiet de overheid KLM, grote bedrijven en wellicht de financiële sector te hulp, aangespoord door VNO-NCW van Hans de Boer. Gaat de staat ditmaal harde voorwaarden stellen? Of bedrijven (deels) nationaliseren, zoals men in het geval van KLM overweegt?

Zelfs de hoofdredactie van de Financial Times schrijft opeens positief over belastingen op vermogen ('wealth tax') en investeringen in de publieke sector. Als

de overheid het recept van de vorige crisis – hard bezuinigen en de collectieve lasten verhogen – herhaalt zullen de collectieve sector – verpleging, politie, onderwijs – en de inkomens van burgers hard geraakt worden. Reken in dat geval op boze belangengroepen, demonstraties en stakingen.

2. Conflict op de arbeidsmarkt

Van een tekort aan werknemers gaan we in één klap naar een tekort aan banen. Zelfstandigen gaan een klap krijgen. Werknemers met vaste contracten hebben minder onzekerheid, maar ontslagen kunnen niet uitblijven en het beroep op uitkeringen zal snel stijgen. Heilige huisjes gaan omver. Pakken vakbonden, beroepsverenigingen en werknemers in de collectieve sector – wier onmisbaarheid door Corona weer eens is aangetoond – deze kans aan om hun onderhandelingspositie te versterken?

3. Privacy, bewegingsvrijheid en uitingsvrijheid

We accepteren nu vrijwillig vergaande beperkingen van onze bewegingsvrijheid. Maar overheden geven rechten en vrijheden nooit zomaar terug en dat geldt niet alleen voor Hongarije. In het Verenigd Koninkrijk is voor maximaal twee jaar de 'Corona Virus Bill' van kracht, die de regering het recht geeft samenscholingen op te breken en verkiezingen (!) uit te stellen. Het gevaar van fake news over Corona geeft de Europese Commissie (en D66) het perfecte excuus om censuur op sociale media op te voeren.

Premier Mark Rutte en vicepremier Hugo de Jonge kondigden aan in de strijd tegen Corona apps – eventueel zelfs verplicht – te willen inzetten om bewegingen van burgers te traceren. Aleid Wolfsen van de Autoriteit Persoonsgegevens spreekt waarschuwende woorden over de gevolgen voor de privacy, maar de VVD komt al met het platte en valse argument 'gezondheid gaat nu boven privacy'.

Wat gebeurt er straks met al die data? Voor je het weet gaan overheden of andere betuttelaars via de achterdeur de bewegings- en consumptiepatronen van burgers monitoren, met 'het is voor u eigen bestwil' als argument. Aan de oppositie de taak te voorkomen dat traceer-apps uitgroeien tot een digitale enkelband.

4. Parlementaire controle

RutteDrie neemt nu beslissingen met vergaande consequenties voor de komende jaren, terwijl de media hun pijlen vooral op de (populistische) oppositie richten. De coalitie pakt de kans om ongezien wetgeving door te voeren.

Voorzitter van de Tweede Kamer Khadija Arib trok al aan de bel omdat het kabinet 84 wetten met spoed wilde laten goedkeuren, met minimale parlementaire controle. Tot aan de verkiezingen – uiterlijk in 2021 – zullen nog veel ingrijpende beleids- en wetsvoorstellen langskomen. Een wakkere oppositie is meer dan ooit nodig.

5. Doorgaan met klimaatbeleid?

Klimaatbeleid gaat over wereldwijde gevaren in de toekomst, herstel van de economie gaat over hier en nu en heeft voor kiezers prioriteit. Tesla-subsidies, bouwplannen stilzetten wegens stikstofdepositie en onderhandelen met de tweemans-actiegroep Urgenda zijn nu moeilijk verkoopbaar. Maar Frans Timmermans, Diederik Samson en de klimaatlobby geven hun geliefde Green Deal natuurlijk niet zomaar op. Groene belastingen op Europees niveau komen vast en zeker op de agenda in Brussel. De landbouwsector, de bouw en burgers gaan in actie komen tegen de kosten van klimaatbeleid. De Gele Hesjes-demonstraties in Frankrijk begonnen uit protest tegen een energiebelasting. Gaat de Nederlandse overheid ook de politie op demonstranten afsturen?

6. Grenzen, asielzoekers en immigratie

De roep om dichte grenzen zal luider klinken, zeker nu iedereen heeft kunnen zien dat EU-lidstaten daar toe in staat zijn – België weigert zelfs Nederlanders. Ook Marokko en Afrikaanse landen bleken prima in staat te zijn uitreizen tegen te gaan – nu dat in hun belang is. Internationaal reizen zal nog een tijd risicovol zijn, vluchtelingenstromen zijn ook een mogelijk gezondheidsrisico. Pogingen van Turkije om vluchtelingen de grens met Griekenland over te jagen zijn door Griekenland beantwoord met grenssluitingen en inzet van het leger. Desondanks gaan de pleidooien voor open grenzen, zoals van senator Tineke Strik van GroenLinks en uitdeelacties in Afrika van minister Sigrid Kaag van D66 onverminderd door.

7. Nexiteers versus eurofielen

Europese integratie was al een politieke splijtzwam, de scheidslijn loopt na Corona dwars door RutteDrie. D66-politici gaan als ware gelovigen verder met preken over 'meer Europa'. Gert-Jan Segers van de ChristenUnie wil een Marshall-plan voor Zuid-Europa. Guy Verhofstadt – een gelijkgestemde van D66 – wil de crisis gebruiken om de Europese Commissie minstens 2.000 miljard euro uit te laten geven. Eurobonds zijn de schrik van veel Nederlandse kiezers, en niet alleen die van FvD en PVV. CDA-troonpretendent en minister van Financiën Wopke Hoekstra staat hier hard op de rem.

8. Nationaal beleid of internationale organisaties?

Het vertrouwen in internationale organisaties is danig op de proef gesteld. De Wereldgezondheidsorganisatie doet een aantal dingen goed, maar stelde niet aan de kaak dat China aanvankelijk de corona-uitbraak verborgen hield.

In tijden van nood willen nationale regeringen zelf de touwtjes in handen hebben. De bereidheid van Nederland om zich door functionarissen van corrupte of gepolitiseerde internationale organisaties de les te laten lezen zal afnemen. Tegelijkertijd faalden het Verenigd Koninkrijk én Nederland in communicatief opzicht, door ongeloofwaardige ideeën over groepsimmuniteit te verspreiden.

9. Populisten tegen consensuspartijen

De politieke concurrentie hoopt tevergeefs dat Corona Thierry Baudet en Geert Wilders de wind uit de zeilen neemt. Een economische recessie betekent harde ingrepen en meer boze burgers. De achterban van CDA en VVD had er al genoeg van dat de partijtop GroenLinks en D66 volgde op dossiers als Europa, open grenzen en klimaatbeleid. Blijven de PvdA en de andere linkse partijen kiezers wegjagen met gemoraliseer over identiteit en de islam? Of kiest links voor de talloze mensen die hun inkomen gaan kwijtraken – waaronder ook veel immigranten? Ook oppositiepartijen FvD en PVV moeten kiezen: prioriteit voor de economie, of drammen over nationale cultuur.